

MÉS SOBRE EL BONAPARTISME (bonapartisme burgès i bonapartisme soviètic)¹

Lev Trotski

març de 1935

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Encore sur le bonapartisme: [bonapartisme bourgeois et bonapartisme soviétique]”, en, *Oeuvres*, volum 5, Publications de l’Institut Léon Trotsky EDI, París, 1979, pp. 134-138.

Alguns crítics ens acusen d’usar el terme “bonapartisme” en un sentit massa ampli i en casos força diferents. Aqueixos crítics no se n’adonen que el mateix succeeix amb altres termes del vocabulari polític, com és ara “democràcia” i “dictadura”, per no parlar d’“estat”, “societat”, “govern”, etcètera. Parlem de la democràcia del passat (basada en l’esclavitud), de la democràcia de les corporacions medievals, de la democràcia burgesa, de la democràcia proletària (referint-nos a l’estat), així com de la democràcia en els partits; en els sindicats, en els gremis, etcètera. El marxisme no pot rebutjar aqueixos conceptes estables, conservadors, ni refusar aplicar-los als nous fenòmens; altrament la transmissió del coneixement humà seria en general impossible. Per tal d’evitar els errors, el marxisme ha de determinar en cada cas el contingut social del concepte i la tendència de la seua evolució. Recordem que Marx i Engels no sols caracteritzaven com a bonapartista el règim de Napoleó III sinó també el de Bismarck. El 12 d’abril de 1890 Engels li escrivia a Sorge: “Avui en dia *tot* govern esdevé, *nolens volens*, bonapartista” Això fou més o menys cert durant un perllongat període en què l’agricultura estava en crisi i la indústria deprimida. La nova remuntada del capitalisme a partir de la segona meitat dels anys 1890 debilità les tendències bonapartistes; la decadència del capitalisme després de la guerra les ha enfortit considerablement.

En la seua *Història de la Gran Revolució Russa*, Txernov cita les declaracions de Lenin i Trotski sobre el règim de Kerenski com un bonapartisme embrionari i, rebutjant aquesta caracterització, diu sentenciosament: “El bonapartisme alça vol sobre les ales de la glòria” Aquest “vol” teòric és de l’estil de Txernov, però Marx, Engels i Lenin no definien el bonapartisme segons les seues ales sinó d’acord amb una específica relació entre les classes.

¹ *Biulleten Oppositsii*, n° 43, abril de 1935.

Entenem per bonapartisme el règim en què la classe econòmicament dominant, encara que compta amb els mitjans necessaris per a governar amb mètodes democràtics, es veu obligada a tolerar (per tal de conservar les seues propietats) la dominació incontrolada del govern per un aparell militar i policíac al cim del qual regna un “salvador”. Aquest tipus de situació es crea quan les contradiccions de classe esdevenen particularment agudes; l’objectiu del bonapartisme és prevenir les explosions. La societat burgesa ha passat més d’una vegada per èpoques així; però eren, per així dir-ho, només repeticions. El declivi actual del capitalisme no sols ha llevat definitivament tota base de suport a la democràcia; també ha revelat que el vell bonapartisme, del que el feixisme ha pres el lloc, resulta totalment insuficient. No obstant, com a pont entre la democràcia i el feixisme (en 1917 a Rússia com “pont” entre la democràcia i el bolxevisme), apareix un “règim personal” que s’eleva per damunt de la democràcia i concilia amb ambdós camps, mentre, al mateix temps, protegeix els interessos de la classe dominant; n’hi ha prou amb donar aquesta definició perquè el terme bonapartisme resulte totalment aclarit.

En qualsevol cas, fem notar que:

1.- Ni un sol dels nostres crítics s’ha pres la molèstia d’assenyalar el caràcter específic dels governs prefeixistes: Giolitti i Facta a Itàlia; Bruening, Papen i Schleicher en Alemanya; Dollfuss en Àustria; Doumergue i Flandin a França.

2.- Cap d’ells no ha proposat, fins ara, un altre terme. Nosaltres no tenim cap necessitat; el terme emprat per Marx, Engels i Lenin ens sembla totalment satisfactori.

Per què insistim en aquesta qüestió? Perquè és de colossal importància teòrica i política. Hom pot dir que oficialment s’obre en un país una etapa prerevolucionària (o prefeixista) en el moment en què el conflicte entre les classes dividides en dos camps hostils trasllada l’eix del poder fora del Parlament. El bonapartisme és, doncs, allò que caracteritza l’últim període amb què compta l’avantguarda proletària per a la conquesta del poder. És a causa de no comprendre la naturalesa del règim bonapartista que els stalinistes es veuen portats a donar el següent diagnòstic: “no hi ha una *situació revolucionària*”, ignoren així alhora la *situació prerevolucionària*.

Les coses es compliquen quan apliquem el terme *bonapartisme* al règim de Stalin i parlem de “bonapartisme soviètic”. “No (exclamen els nostres crítics) hi han massa bonapartismes, el terme s’ha estès de manera inadmissible, etc.” Habitualment aquest tipus d’objeccions (abstractes, formals i literàries) emanen de gent que no té res a dir sobre la qüestió.

És incontestable que ni Marx, ni Engels, ni Lenin usaren el terme bonapartisme referint-se a un estat obrer. No té res de sorprenent, ja que tingueren ocasió de fer-ho. D'una forma general Lenin no temia utilitzar per a l'estat obrer, amb les necessàries reserves, termes usats per al règim burgès: parlava, per exemple, de "capitalisme d'estat soviètic." Però què es pot fer quan els bons vells llibres no ens donen les indicacions necessàries? Cal assajar de fer servi el propi cap.

Què significa el "règim personal" de Stalin i quin és el seu origen? En última instància és producte d'una aguda lluita de classes entre el proletariat i la burgesia. Amb l'ajuda dels aparells burocràtic i policíac, el poder del "salvador" del poble i àrbitre de la burocràcia com casta dominant s'ha elevat per damunt de la democràcia *soviètica* i la reduït a una ombra de si mateixa. La funció objectiva del "salvador" és protegir les noves formes de propietat usurpant les funcions polítiques de la classe dominant. ¿Potser aquesta *precisa caracterització del règim socialista* no és al mateix temps la *definició sociològica científica del bonapartisme*?

El valor incomparable del terme està en què ens permet descobrir immediatament afinitats històriques força instructives i determinar quines són les seues arrels socials. Fa aparèixer que la pressió de les forces plebees o proletàries sobre la burgesia dominant, així com l'ofensiva de les forces petit burgeses o burgeses contra el proletariat dominant, pot acabar en règims polítics totalment anàlegs (simètrics). Aquest és el fet indiscutible que ens permet descobrir el terme bonapartisme.

Quan Engels escrivia "*Tot govern esdevé [...] nolens volens*", sols tenia a la vista, certament, la *tendència* del desenvolupament. En aquest domini com en altres, la quantitat es transforma en qualitat. Tota democràcia burgesa té trets bonapartistes. També es pot descobrir, amb bones raons, elements bonapartistes en el règim soviètic de Lenin. Però l'art del pensament científic consisteix en determinar precisament on la quantitat es transforma en una nova qualitat. En l'època de Lenin el bonapartisme soviètic era una *possibilitat*; en l'època de Stalin ha esdevingut una *realitat*.

El terme "bonapartisme" confon els pensadors ingenus (a l'estil de Txernov) perquè evoca la imatge del model històric de Napoleó, igual que el terme *cesarisme* evoca la imatge de Juli Cèsar. En realitat, ambdós termes s'han separat fa molt de temps ja dels personatges històrics que els donaren el seu nom. Quan parlem de *bonapartisme*, sense cap altra precisió, no pensem en analogies històriques sinó en una definició sociològica. De la mateixa manera, el terme xovinisme té un caràcter tan general com el de *nacionalisme*, encara que el primer prové del nom del burgès francès Chauvin i el segon de *nació*.

En *alguns* casos, tanmateix, quan parlem de bonapartisme tenim la intenció d'una afinitat històrica més concreta. Així, el règim de Stalin, que és la traducció del bonapartisme a l'idioma de l'estat soviètic, revela al mateix temps un determinat nombre de trets *supplementaris* que s'assemblen al règim del Consolat (o de l'Imperi, però encara sense corona). I no és per atzar: ambdós règims són hereters i usurpadors de grans revolucions.

Hom constata, doncs, que un ús correcte, és a dir dialèctic, del terme bonapartisme no sols no ens mena a l'esquematisme (aqueixa úlcera del pensament), sinó que ens permet, per contra, caracteritzar ben concretament el fenomen que ens interessa de manera tan concreta com necessària, aquest fenomen no està pres, per altra banda, aïlladament com a una "cosa en si" sinó en la seua connexió històrica amb molts altres fenòmens semblants. Què més se li pot demanar a un terme científic?